

Het Mart Vermeulen-orgel in de Petruskerk te Wagenborgen

Het Mart Vermeulen-orgel in de Petruskerk te Wagenborgen

Dit rapport bestaat uit een beschrijving van het orgel in de Petruskerk te Wagenborgen. Het bestaat uit een beschrijving van het klankkarakter, de dispositie en geschiedenis en een aantal foto's ter verduidelijking.

Allereerst neem ik de beschrijving over zoals die is te vinden in de orgeldatabase van Piet Bron. Zijn gegevens zijn afkomstig uit de publicatie "Het Groninger Orgelbezit van Adorp tot Zijldijk", die ik zelf ook in bezit heb. De gegevens kloppen, alleen geef ik aan het eind enkele aanvullingen.

Wagenborgen, Nederland (Groningen) - Hervormde Kerk

Gemeente: Delfzijl

Streek: Fivelingo

Adres: Hoofdweg 43, 9945 PB, Wagenborgen

Soort kerk/gebouw: Nederlands Hervormd

Beschrijving nr.: 1002190. Invoerdatum: 17/12/1999. Laatste mutaties: 05/07/2006. Gegevens dateren van 2002.

Gebouwd door: Martin Vermeulen (1914)

Jaar	Orgelbouwer	Opus	Activiteit
1914	Martin Vermeulen		nieuwbouw
1978	Mense Ruiter		

In 1883 werd een nieuwe Hervormde Kerk gebouwd in Wagenborgen. Het orgel uit de vorige kerk werd afgebroken en opgekocht door de firma Van Oeckelen. Pas in 1913 liet men een orgel in de nieuwe kerk plaatsen, dat geleverd is door de firma M. Vermeulen uit Woerden. In januari 1914 is het in gebruik genomen. In 1974 plaatste Mense Ruiter een windmotor. Een restauratie van het instrument was ook hard nodig, en deze werd in 1978 uitgevoerd. Hierbij maakte Mense Ruiter de Bourdon 16' gedeeld en werd de tremulant verwijderd. In 1978 is ook het interieur van de kerk gemoderniseerd. Bij het orgel werden de oude consoles verwijderd. De tremulant is in 1994 herplaatst.

Technische gegevens

Manuaal 10

Pedaal aangehangen

Totaal aantal stemmen 10

Manuaalomvang C-f''

Pedaalomvang C-d'

Tractuur Mechanische sleeplade

Temperatuur Evenredig zwevend

Dispositie

Manuaal: Bourdon 16' (gedeeld), Prestant 8', Holpijp 8', Viool 8', Vox Celeste 8' - C-H gecombineerd met Viool, Octaaf 4', Fluit 4', Octaaf 2', Mixtuur II-IV sterk, Trompet 8' (gedeeld), Tremulant.

Pedaal: Aangehangen.

Literatuur Het Groninger orgelbezit van Adorp tot Zijldijk : deel III Oldambt/Westerwolde / Jaap Brouwer, Dirk Molenaar, Adolph Rots, Frans Talstra, Victor Timmer. - Leens : Stichting Groningen Orgelland, 1996. - (Publicatie van de Stichting Groningen Orgelland ; 18).

In de jaren -90 van de vorige eeuw zijn consoles onder de torens en ontbrekend snijwerk gereconstrueerd. In 2007 is het orgel enige tijd ingepakt geweest vanwege een restauratie van het kerkinterieur. In 2010 zijn enkele pijpen van de Trompet 8` gerepareerd vanwege "inzakken"; om dit in de toekomst te voorkomen heeft de firma Mense Ruiter een constructie aangebracht om de betreffende pijpen te ondersteunen. In hetzelfde jaar is de Tremulant nagezien, hersteld en teruggeplaatst. De luiken van de achterwand zijn in dat jaar gehalveerd en voorzien van scharnieren om het stemmen van de Trompet 8` te vergemakkelijken.

De staat van het orgel is zodanig dat de komende jaren kan worden volstaan met regulier onderhoud. Dure reparaties/restauratie zullen niet aan de orde zijn.

Het Mart Vermeulen-orgel in de Petruskerk te Wagenborgen

Het klankkarakter is in de loop der jaren niet veranderd. Bij het Vermeulen-orgel in Bierum is bijvoorbeeld de Voix Céleste vervangen door een kwint en de Trompet zachter geïntoneerd. De dispositie van het orgel in Schildwolde is gewijzigd en uitgebreid. Dergelijke werkzaamheden hebben in Wagenborgen niet plaatsgevonden. De deling van de Bourdon 16' maakt het mogelijk om tijdens de gemeentezang het aangehangen pedaal te gebruiken alsof het een vrij bedaal betreft. De prestantregister kenmerken zich door een heldere klank. De frontpijpen (Prestant 8' en Oktaaf 4') hebben een hoog tingehalte. Opvallend is dat in tegenstelling tot de meeste orgels uit deze periode een Mixtuur is gedisperseerd; vaak koos men voor een Cornet als vulstem. De Trompet heeft een robuuste klank die het plenum een wat ruige klank geeft. Typisch romantische registers zijn de viool 8' en de Voix Céleste 8'. De laatste is uiteraard zwevend gestemd. De fluitregisters zijn vrij mild geïntoneerd. Het aantal 8-voetsregisters is voor een 1-klaviersinstrument groot, n.l. 4 (Prestant 8', Holpijp 8', Viool 8' en Voix Céleste 8'). De winddruk is zodanig stabiel dat het mogelijk is alle 8' registers te combineren. Wellicht dat de combinatie in het groot Oktaaf daaraan debet is. Door het heldere Prestantenkoor maar tegelijkertijd de romantische stemmen is het mogelijk een groot deel van het orgelrepertoire ten gehore te brengen. De deling van de Trompet maakt het mogelijk deze als uitkomende stem te gebruiken. De discant van dit register klinkt milder dan de bas.

Het orgelfront; 9-delig. 5 torens, 4 tussenvelden. Dit concept heeft Vermeulen waarschijnlijk afgeleid van het hoofdwerk van de Petruskerk in Woerden waar hij zelf organist was. Onder andere zijn orgels in Bierum en Schildwolde hebben hetzelfde concept. Opvallend is het ontbreken van snijwerk aan de pijpvoeten (ook goed zichtbaar op de detailfoto rechts).

De consoles ontbraken na de restauratie in 1978. Ze zijn later gereconstrueerd naar voorbeeld van andere Vermeulen-orgels.

De labia in het front zijn verguld.

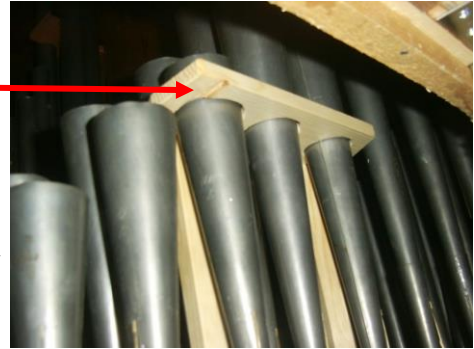

Het pedaal.

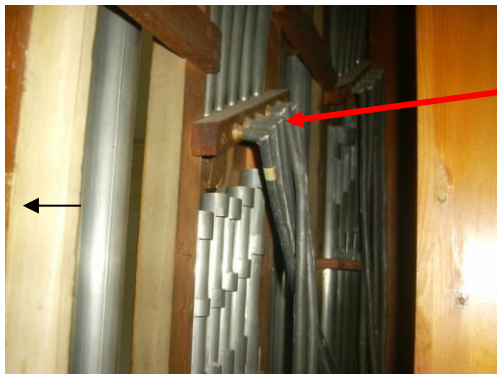

Het Mart Vermeulen-orgel in de Petruskerk te Wagenborgen

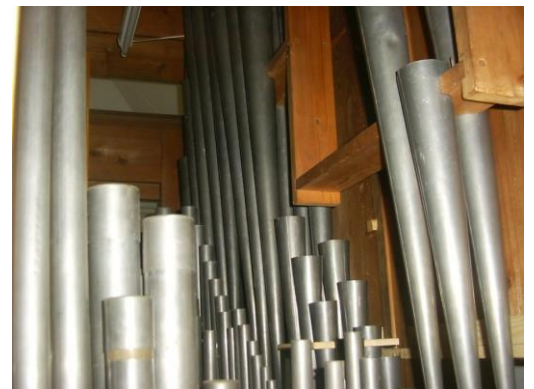
De lichtgekleurde houten constructie is in 2010 aangebracht om het doorzakken van de stevels en pijpen van de Trompet tegen te gaan.

Inwendige van het orgel gezien vanaf de rechterkant. Rechts de pijpen van de Trompet 8`. Daarvoor de Mixtuur, Oktaaf 2` en Fluit 4` (gedekt).

Frontpijpen rechts gezien van binnenuit. De grote hoeveelheid conducten geeft aan dat ze (bijna) allemaal sprekend zijn.

De Bourdon 16`, Prestant 8` en holpijp 8` zijn deels van hout en staan voor en opzij van de lade opgesteld, gevoed door conducten.

Windlade gezien vanaf de rechterkant.

Duidelijk herkenbaar zijn de slepen en het laatste deel van het windkanaal. Ook zichtbaar aan de linkerkant zijn de conducten die vanuit de lade naar de afgevoerde pijpen lopen.

Het Mart Vermeulen-orgel in de Petruskerk te Wagenborgen

Links het windkanaal dat verkropt is uitgevoerd. Onder de windlade is een gedeelte van de magazijnbalg zichtbaar.

Rechts is de tremulant herkenbaar naast het windkanaal.

Links de balg in werking, rechts in rust.

De windmotor; evenals de balg onderin het orgel geplaatst

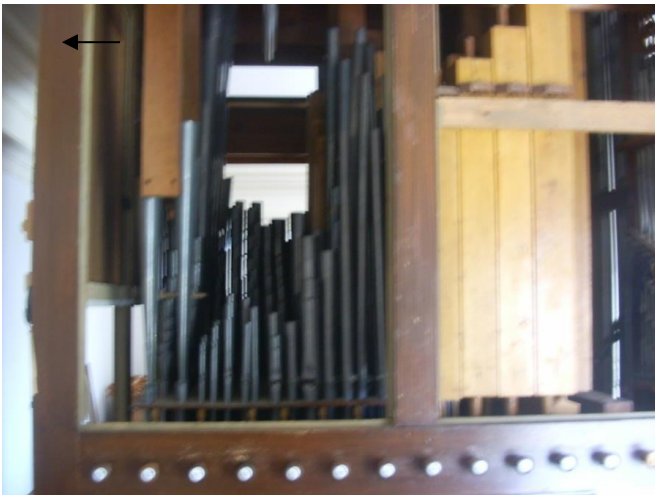

De abstracten; rechts is de schuinstaande lezeaar te herkennen, links de windlade.

Het Mart Vermeulen-orgel in de Petruskerk te Wagenborgen

Links de windlade gezien vanaf de achterkant. Rechts de plaats waar vroeger de trede voor de balgentreder was. De trede zelf is niet meer aanwezig.

Inwendige gezien vanaf de klaviatuur. Het metalen pijpwerk links staat op de lade. Het houten pijpwerk rechts is afgevoerd. De zichtbare registerknoppen zijn van links naar rechts Trompet 8` bas, Trompet 8` discant, Mixtuur, Oktaaf 2`, Fluit 4`, Holpijp 8`, Viool 8`, Voix Cèleste 8`. Bourdon 16` discant, oktaaf 4`, Prestant 8`, Bourdon 16` bas en tremulant.

De klaviatuur